

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

-

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Lausuntopyyntöä tarkoitettuja hankintalain 65 §, 75 §, 124 § ja 125 § muutoksia sekä lisäksi 101 § lisätyä jälki-ilmoitusvelvollisuutta koskien Äänekosken kaupunki katsoo, että kokonaisuutena esitetyt muutokset lisäävät julkisten hankintojen avoimuutta ja 65 § sekä sen mukaisesti toteutettuun markkinakartoitukseen liittyvien viittausten osalta myös kannustavat markkinakartoituksen tekoon ja hankintojen huolelliseen valmisteluun, mutta saavutettavat hyödyt ovat vähäiset suhteessa aiheutuvaan työmäärään ja julkisten hankintojen juridisoitumisen haittapuoliin. Työryhmän mietinnön mukaisesti muutoksilla tavoitellaan hankintojen huolellista valmistelua byrokratiaa minimoiden. Esitetyt muutokset kuitenkin lisäävät byrokratiaa ja ohjaavat kohdentamaan valmisteluun käytettävissä olevista aikaresursseista entistä suuremman osan menettelytapojen kuvaamiseen sekä perusteluiden auki kirjoittamiseen. Tämän seurauksena hankintatarpeen arviointiin sekä hankinnan sisällön ja kokonaistaloudellisuuden arviointiperusteiden määrittelyyn on käytettävissä aiempaa vähemmän resursseja tai vaihtoehtoisesti hankintayksiköille aiheutuu kustannuksia resurssien lisäämisestä.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esityksen 125 § mukainen velvollisuus hankintamenettelyn keskeyttämiseen on valmisteltu muutoin onnistuneesti, mutta lakiesityksessä ei oteta riittävällä tavalla huomioon kilpailutuksen uusimiseen liittyviä mahdollisia haittoja eikä tapoja, joilla ainoankin tarjouksen kustannustasoa voidaan arvioida. Useilla toimialoilla (erityisesti rakennusala ja kuljetuspalvelut) tehtävät hankinnat edellyttävät hankinnan toteuttamista tietyssä fyysisessä sijainnissa, jossa vain rajallinen määrä toimijoita voi tai haluaa toteuttaa hankinnan kustannustehokkaasti. Tietyillä alueilla tämä rajallinen määrä toimijoita on harvalukuinenkin. Näillä aloilla on tyypillistä, että toimijat tietävät tai uskovat muidenkin alueella toimivien yritysten olevan kiinnostuneita hankintayksikön tarjouskilpailuista, mutta eivät välttämättä tiedä toistensa tilauskantaa hankintojen toteutusajankohdalle. Tämän seurauksena muodostuu tilanteita, joissa ainoakin tarjous on laskettu kilpailukykyisesti. Näissä tilanteissa tarjouskilpailun uusiminen ei todennäköisesti lisää tarjousten määrää, vaan antaa ainoalle tarjoajalle tiedon kilpailun puutteesta ja siten mahdollisuuden jopa korottaa tarjoushintaansa. Usein näissä tarjouskilpailuissa voidaan kuitenkin arvioida tarjoushinnan kustannustasoa esimerkiksi suhteessa aiempiin tai voimassa oleviin sopimushintoihin ja indekseihin tai budjetin määrittelyä varten laadittuihin kustannusarvioihin. Äänekosken kaupunki katsoo, että velvollisuutta kilpailutuksen uusimiseen ei pitäisi olla, jos objektiivisesti perusteltavissa olevien tietojen perusteella voidaan todeta saapuneen tarjouksen olevan kustannustasoltaan markkinahintainen ja kilpailukykyinen.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Äänekosken kaupunki ei pidä lainkaan tarkoituksenmukaisena, että sidosyksikköhankinnoille esitetty vaatimus 10 prosentin vähimmäisomistusosuudesta säädetään koskemaan myös kuntien omistamia jätehuollon palveluyhtiöitä. Tämä vaatimus on ristiriidassa kunnille jätelaissa säädettyjen tehtävien ja veloitteiden kanssa. Vaatimus johtaa maan monilla osa-alueilla jätehuollon nykyisen, täysin toimivan organisaatorakenteen rikkomiseen ilman mitään jätehuoltoon ja sen kehittämistarpeisiin liittyvää syytä.

Jätelain 32 §:n mukaan kuntien on järjestettävä kotitalouksien jätehuolto ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan yhdyskuntajätehuolto sekä näissä syntyvien saostus- ja umpisäiliöjätteiden jätehuolto. Jätehuolto ei tältä osin ole markkinaehtoista toimintaa, vaan eräs kuntien lakisääteisistä tehtävistä. Koska jätehuollon käytännön toteuttaminen taloudellisella tavalla perustuu logistisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisen mittaluokan kuljetus-, kuormaus-, jälleenkäsittely-, poltto- jne. ratkaisuihin, on pääosa kunnista päättänyt järjestää jätehuollon lakisääteiset tehtävänsä yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa.

Tarkoitusta varten perustettujen, kuntien kokonaan omistamien jätehuollon palveluyhtiöiden toiminta-alueet perustuvat suurelta osin siihen, millaisella maantieteellisellä kokonaisalueella kuntien alueet, yhteenlasketut asukasmäärät, asukastiheys ja yhdyskuntarakenne sekä liikenteelliset olot muodostavat jätehuollon tarkoituksenmukaisen ja taloudellisen järjestämisen edellyttämiä toiminnallisia kokonaisuuksia. Tästä syystä monilla jätehuollon palveluyhtiöillä on omistajinaan

enemmän kuin kymmenen kuntaa. Lisäksi yhtiöiden omistus on myös usein jaettu kuntien kesken pääpiirteissään asukaslukujen mukaisessa suhteessa eikä tasaosuuksin.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Jos 10 prosentin vähimmäisomistusosuusvaatimus säädetään myös jätehuollon palveluyhtiöihin, joudutaan monissa yhtiöissä toteuttamaan eräiden omistajakuntien ostamista ulos yhtiöstä ja toisaalta nämä kunnat joutuvat pohtimaan, minkä korvaavan yhtiön osakkaiksi ne voivat pyrkiä ja päästä. Näin on myös pääosin Pohjoisessa Keski-Suomessa toimivassa jätehuollon palveluyhtiö Sammakkokangas Oy:ssä, jonka omistajina on tällä hetkellä 12 keskisuomalaista kuntaa. Näistä vain kolmella - Äänekosken kaupunki, Saarijärven kaupunki ja Viitasaaren kaupunki - on vähintään 10 prosentin omistusosuus yhtiöstä. On syytä korostaa, että mitään jätehuollon järjestämiseen tai kuntien välisiin suhteisiin liittyvää syytä Sammakkokangas Oy:n maantieteellisen toiminta-alueen supistamiseen ei ole.

Lisäksi 10 prosentin vähimmäisomistusosuusvaatimus on omiaan aiheuttamaan vaikeuksia olemassa olevan jätehuoltoinfrastruktuurin tulevalle käytölle. Kunkin jätehuollon palveluyhtiön nykyinen infrastruktuuri on rakennettu nykyisen toiminta-alueen asukasmäärään ja muihin ominaisuuksiin perustuvien jätemäärien mukaisesti ja jos tähän tulee muutoksia, on osa infrastruktuurista jäämässä vajaakäytölle. Tehdyt investoinnit ja ylläpitokulut on jaettava entistä pienemmän maksajamäärän kesken. Jätelain säännösten perusteella jätehuollon menot on katettava asukkailta ja muilta asiakkailta perittävillä jätemaksuilla, joten niitä ei voida rahoittaa verovaroin.

Toisaalta samaan aikaan sellaisissa jätehuollon palveluyhtiöissä, joiden on tehtävä toiminta-alueen laajentumisesta seuraavan jätemäärien kasvun vuoksi uusia investointeja jätehuoltoinfrastruktuuriin, on kyettävä myös rahoittamaan nämä investoinnit - asukkaiden ja muiden asiakkaiden maksamalla jätemaksuilla. On erittäin vaikeata pitää yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena, että usein hyvin kalliiseen jätehuollon infrastruktuuriin joudutaan investoimaan ilman olemassa olevan infrastruktuurin vanhentumisesta tai vastaavasta objektiivisesta syytä muodostunutta investointitarvetta. Ainakaan sitä ei voida pitää julkistalouden vastuullisena hoitamisena ajankohtaisissa olosuhteissa.

Euroopan unionissa viime vuosina vahvistetut uudet ja entistä kunnianhimoisemmat ympäristö- ja jätealan tavoitteet, kuten jätteen syntymisen merkittävä vähentämistä sekä uudelleen käytettävän ja kierrätettävän jätteen määrän kasvattamista koskevat tavoitteet, ovat Suomelle ja suomalaisille kunnille varsin haastavia. Tähän tilanteeseen sopii huonosti se, että kuntien ja kunnallisten jätehuollon palveluyhtiöiden voimavaroja tuhlaataan lähivuosina tarpeettomaan organisaatorakenteiden muutteluun ja tästä seuraavien infrastruktuurikysymysten ratkaisemiseen eikä suinkaan EU:ssa ja kansallisesti asetettujen ympäristö- ja jätetavoitteiden saavuttamiseen.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Äänekosken kaupunki ei pidä lainkaan tarkoituksenmukaisena, että sidosyksikköhankinnoille esitetty vaatimus 10 prosentin vähimmäisomistusosuudesta säädetään koskemaan myös kuntien omistamia jätehuollon palveluyhtiöitä. Tämä vaatimus on ristiriidassa kunnille jätelaissa säädettyjen tehtävien ja velvoitteiden kanssa. Vaatimus johtaa maan monilla osa-alueilla jätehuollon nykyisen, täysin toimivan organisaatorakenteen rikkomiseen ilman mitään jätehuoltoon ja sen kehittämistarpeisiin liittyvää syytä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskien Äänekosken kaupunki katsoo esitettyjen muutosten edistävän turvallisuuden ja huoltovarmuuden huomioimista julkisissa hankinnoissa. Esitettyä 71 § koskien olisi perusteltua harkita myös lisäystä, jolla nimenomaisesti sallittaisiin tällaisia sopimuksia solmittavan myös yli 48 kk sopimuskaudelle.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Heikkilä Aleks
Äänekosken kaupunki - Kaupunginhallitus